

ผลของการลงทุนทางตรงไปยังประเทศอาเซียน
ที่มีต่อศักยภาพของอุตสาหกรรมอาหารไทย
(รายงานความก้าวหน้า 13 กุมภาพันธ์ 2558)

ผศ.ดร.จูน เจริญเสียง และ อ.ดร.دنุพล อริยสัจจากร

ความเป็นมาและความสำคัญ

2

ทรัพยากรที่ยังมีความสมบูรณ์กว่า

การขยายตัวของตลาด

ความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต
และเงินลงทุน

แรงงานภาคเกษตรที่ลดลง

การขยายโอกาสทางการค้า

การขยายตัวของธุรกิจ

ค่าแรงเพิ่มสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3

- เพื่อศึกษาถึง รูปแบบและผลกระทบของการลงทุนโดยตรงข้ามชาติต่อ ศักยภาพอุตสาหกรรมอาหารของไทย
- เพื่อหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มศักยภาพในการใช้ประโยชน์จากการลงทุนโดยตรงข้ามชาติมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในอุตสาหกรรมอาหาร

ทบทวนวรรณกรรม

4

Connor, 1983; Cook, et.al., 2011; Filatotchev, et.al., 2007; Chen, et.al., 2000; Luo, et.at., 2010; Wang, et.al., 2012

เป้าหมายของการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศ

1. การแสวงหาตลาดใหม่ (Market Seeking)
 2. การแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบและแรงงานที่ถูกกว่า (Resource and Labor Seeking)
 3. การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (Efficiency Seeking)
- +1 (การกระจายความเสี่ยงของภาคธุรกิจ)

ทบทวนวรรณกรรม (ต่อ)

5

ผลของการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศต่อประเทศต้นทาง

1. ผลต่อประสิทธิภาพการผลิต

Sunesen et al., 2010; Hijzen et al., 2009; Moser et al., 2010 และ Barba Navaretti et and Castellani 2003 แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่าง OFDI กับ Efficiency/Productivity ขององค์กร

□ โดยมากผลประโยชน์ที่ได้รับ ได้รับผ่านสินค้าชั้นกลาง

ทบทวนวรรณกรรม (ต่อ)

6

2. ผลต่อตัวแปรเศรษฐกิจมหภาค

Kokko (2006) Lu (2007) Kumar และ Aggrarwal (2005)

- การลงทุนทางตรงขาออกช่วยเพิ่มระดับการส่งออกและระดับผลผลิตโดยรวม ทั้งประเทศเจ้าของทุน และผู้รับทุน โดยผลได้ที่เกิดขึ้นอาจมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ระดับเทคโนโลยี ความสามารถของแรงงาน เป็นต้น

ทบทวนวรรณกรรม (ต่อ)

7

3. ผลในระดับจุลภาค

Elia, et. al. (2009) Yang, et.al. (2013) Gorg and Hanley (2005)
Bustinza et.al. (2010)

- ช่วยลดต้นทุนการผลิตของบริษัท โดยการใช้ประโยชน์จากการ Outsourcing เพื่อเพิ่มผลิตภาพ

Amoako-Gyampah and Acquah (2008) Camison and Lopez (2014) และ Yildiz et.al. (2013)

- เพิ่มศักยภาพด้านการผลิตของบริษัทผ่านทาง การวิจัยและพัฒนา (R&D Innovation)

วิธีการศึกษา

8

1. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

- ศักยภาพอุตสาหกรรมอาหารของไทยในภาพรวม
- พฤติกรรมผู้บริโภคของประเทศในกลุ่มอาเซียน
- การเก็บข้อมูล
 - ▣ โดยแบบสอบถามและ
 - ▣ การเก็บข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ได้มีการเข้าไปลงทุนในต่างประเทศ
- เพื่อศึกษา
 - ▣ ศักยภาพและสาเหตุของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของอุตสาหกรรมอาหาร
 - ▣ ผลกระทบที่มีต่อผู้ประกอบการและความเป็นไปได้ในการขยายการลงทุน
 - ▣ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นเพื่อเสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐต่อไป

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ

9

การปรับเปลี่ยนการวิเคราะห์จากกลุ่มบริษัทจดทะเบียนในลักษณะ panel data treatment ไปเป็นกลุ่มบริษัทในอุตสาหกรรมอาหารให้มากที่สุด (cross-section data treatment)

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ

Camison and Lopez, 2014; Amoako-Gyampah and Acquah, 2008; Kim, 2008; Bustinza et.al., 2010; and Jean et.al., 2011

$$S_{it} = f(\text{OFDI}_{it}, K_i, \text{EX}_{it}, Z_{it})$$

S_{it} = มูลค่าขายของบริษัท i ณ เวลา t

OFDI_{it} = การลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศของบริษัท i ณ เวลา t

K_i = ทุนจดทะเบียนของบริษัท i

EX_{it} = สัดส่วนมูลค่าการส่งออกต่อการขายของบริษัท i ณ เวลา t

Z_{it} = ตัวแปรควบคุมอื่น ๆ

แนวทางการศึกษา

- การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (ต่อ)
 - ▣ เนื่องจากมีข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ประสานงานโครงการฯ จึงมีการปรับเปลี่ยนการวิเคราะห์จากกลุ่มบริษัทจดทะเบียนในลักษณะ panel data treatment ไปเป็นกลุ่มบริษัทในอุตสาหกรรมอาหารให้มากที่สุด (cross-section data treatment)

แนวทางการศึกษา (ต่อ)

- อย่างไรก็ตาม จากแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับจำนวนจำกัดข้างต้น มีความเป็นไปได้ว่า
 - ไม่ได้รับข้อมูลเชิงปริมาณ เพียงแต่เป็นการบอกว่าได้มีการลงทุนหรือไม่
 - จำนวนผู้ที่สามารถไปลงทุนได้จริง มีน้อยกว่าที่คาดการณ์
- จากข้อจำกัดข้างต้น แนวทางที่เป็นไปได้ในการดำเนินการต่อไปคือ
 - ใช้ข้อมูลจากบริษัททั้งหมด แต่พิจารณาข้อมูลเป็นแบบ Dummy Variable
 - วิเคราะห์ในส่วนของบริษัทจดทะเบียน

ผลการศึกษาเบื้องต้น

12

การวิเคราะห์ศักยภาพของอุตสาหกรรมอาหารไทยในอาเซียนเบื้องต้น

□ จุดแข็ง

- ไทยมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและวัตถุดิบ
- การมีประสบการณ์ในเวทีการค้าโลกมาอย่างยาวนาน ไทยมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์ เพื่อสนับสนุนการส่งออก
- มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการและการจัดตั้งองค์กรอิสระต่างๆ ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีบทบาทสำคัญและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับอุตสาหกรรม
- หน่วยงานของรัฐให้ความสำคัญมาอย่างต่อเนื่อง
- ขนาดการผลิตและรูปแบบการผลิตที่หลากหลาย มีทั้งผู้ประกอบการรายใหญ่ และอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นจำนวนมาก ทำให้ไทยมีความพร้อมที่จะรองรับตลาดได้หลากหลายรูปแบบ

ผลการศึกษาเบื้องต้น (ต่อ)

13

□ จุดอ่อน

- ผู้ประกอบการภายในประเทศกำลังเผชิญกับต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะต้นทุนค่าแรงงานและต้นทุนด้านพลังงาน
- ขาดการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตในภาคการเกษตรไทย เช่น ข้าว
- ผู้ประกอบการไทยเป็นจำนวนมากยังขาดความรู้ และขาดการให้ความสำคัญถึงผลกระทบและความจำเป็นในการเตรียมพร้อมรับมือกับการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน ได้แก่
 - ความรู้เชิงลึกถึงผลกระทบต่อภาคการผลิตของตนเอง
 - ความรู้ด้านการตลาด เช่น ทิศทางการบริโภคสินค้าที่แท้จริงของแต่ละประเทศ
 - กฎหมายและมาตรการต่างๆ ทั้งเชิงรุก และการตั้งรับ ยังไม่มีความชัดเจน
- การรวมตัวของเครือข่ายการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานยังไม่เข้มแข็งนัก

ผลการศึกษาเบื้องต้น (ต่อ)

14

□ โอกาส

- เขตการค้าเสรีอาเซียนจะส่งเสริมให้ขนาดการค้าระหว่างประเทศขยายตัวใหญ่ขึ้น
- บางประเทศในกลุ่มอาเซียนยังขาดเทคโนโลยีและเงินลงทุนในการผลิตอาหารแปรรูป
- เพิ่มความเข้มแข็งให้กับห่วงโซ่อุปทานอาหารของไทยได้ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่ม CLMV รูปแบบการลงทุนได้แก่
 - ทำเกษตรแบบพันธสัญญา (Contract farming)
 - การเช่าพื้นที่หรือสัมปทาน
 - การลงทุนโรงงานแปรรูปอาหาร เป็นต้น
- การรวมกลุ่มกันของอาเซียน จะช่วยให้มีการเร่งรัดปรับปรุง กฎระเบียบด้านการลงทุน ปรับปรุงพิธีการด้านศุลกากรให้ทันสมัยและสะดวกรวดเร็วขึ้น
- ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองในระดับพหุภาคี

ผลการศึกษาเบื้องต้น (ต่อ)

15

□ ภาวะคุกคาม

- อาจเกิดมาตรการที่มีใช้ภาษี เพื่อปกป้องสินค้าเกษตรอาหารระหว่างกัน
- ประเทศไทยมีผลผลิตต่อไร่ในสินค้าเกษตรบางชนิดต่ำกว่าประเทศในกลุ่มอาเซียน

ข้อสังเกตจาก SWOT

16

- **S and O** มีหลายปัจจัยส่งเสริมและผลักดันให้อุตสาหกรรมอาหารควรเพิ่มความสำคัญของการลงทุนไปยังต่างประเทศ
- **W and O** เป็นปัจจัยในต่างประเทศที่ดึงดูดการลงทุนของอุตสาหกรรมอาหารออกไป

ผลการศึกษาเบื้องต้น (ต่อ)

17

□ พฤติกรรมผู้บริโภคในกลุ่มประเทศอาเซียน

กลุ่มประเทศอาเซียนเดิม

- สิงคโปร์ มีประชากรจำนวนน้อยแต่มีรายได้สูง นิยมอาหารสุขภาพและอาหารเสริมบำรุงร่างกาย ชา น้ำอัดลม กาแฟ และน้ำผลไม้ ไม่ค่อยนิยมบริโภคอาหารสำเร็จรูปพร้อมรับประทาน
- บรูไน ประชากรนับถือศาสนาอิสลาม จึงบริโภคอาหาร ฮาลาลและเน้นเรื่องคุณภาพสินค้า
- มาเลเซีย เนื่องจากเริ่มมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงมีความเร่งรีบมากขึ้น จึงหันมานิยมอาหารแปรรูป อาหารบรรจุถุง และประชากรวัยแรงงานจะนิยมเครื่องดื่มที่ให้พลังงาน และเนื่องจากประชากรกว่าร้อยละ 60 เป็นมุสลิมการรับรองมาตรฐานฮาลาลจึงเป็นสิ่งสำคัญ
- อินโดนีเซีย กลุ่มผู้บริโภค นิยมสังสรรค์นอกบ้าน มีค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารสูง นิยมอาหารสำเร็จรูปและอาหารพร้อมรับประทานมากขึ้น แต่เนื่องจากประชากรมีความแตกต่างกันทางด้านรายได้มากจึงพบความแตกต่างของรสนิยมตามระดับรายได้ด้วยเช่นกัน
- ฟิลิปปินส์ คนฟิลิปปินส์มักอยู่รวมกันเป็นครอบครัวขยาย นิยมทางอาหารนอกบ้านหรืออาหารแปรรูป จากวิถีชีวิตที่มีความเร่งรีบมากขึ้นจึงให้มาบริโภคอาหารพร้อมรับประทานตามร้านบนถนนที่มีราคาไม่แพง

ผลการศึกษาเบื้องต้น (ต่อ)

18

□ พฤติกรรมผู้บริโภคในกลุ่มประเทศอาเซียน

กลุ่ม CLMV หรือกลุ่มอาเซียนใหม่

- เวียดนาม นิยมอาหารสดผักสด มีแนวโน้มที่จะเพิ่มการบริโภคอาหารสำเร็จรูปมากขึ้น fast-food และชอบรับประทานอาหารนอกบ้าน หากเป็นประชากรใน ส่วนของเวียดนามตอนกลาง คุณภาพจะเป็นปัจจัยสำคัญ หากเป็นเวียดนามตอนใต้จะเน้นเรื่องราคา
- พม่า ลาวและกัมพูชา จะมีรสนิยมคล้ายกับไทย เนื่องจากมีวัฒนธรรม ประเพณี คล้ายกัน แต่รายได้คนส่วนใหญ่ค่อนข้างต่ำ จึงเน้นราคาเป็นปัจจัยสำคัญ โดยอาหารที่เลือกบริโภคจะเป็นอาหารที่มีประโยชน์และจำเป็น โดยผู้บริโภคในกลุ่มประเทศเหล่านี้บริโภคอาหารไทยด้วย

ผลการสำรวจจนถึงปัจจุบัน

19

- มีการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 1,174 ราย และได้รับการตอบกลับจำนวน 26 ราย
- มีบริษัทที่ไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจำนวน 1 ราย
- มีการนัดสัมภาษณ์บริษัทที่มีการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศแล้วจำนวน 2 ราย และอยู่ระหว่างการนัดสัมภาษณ์อีก จำนวน 17 ราย

ผลการศึกษาเบื้องต้น: การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

20

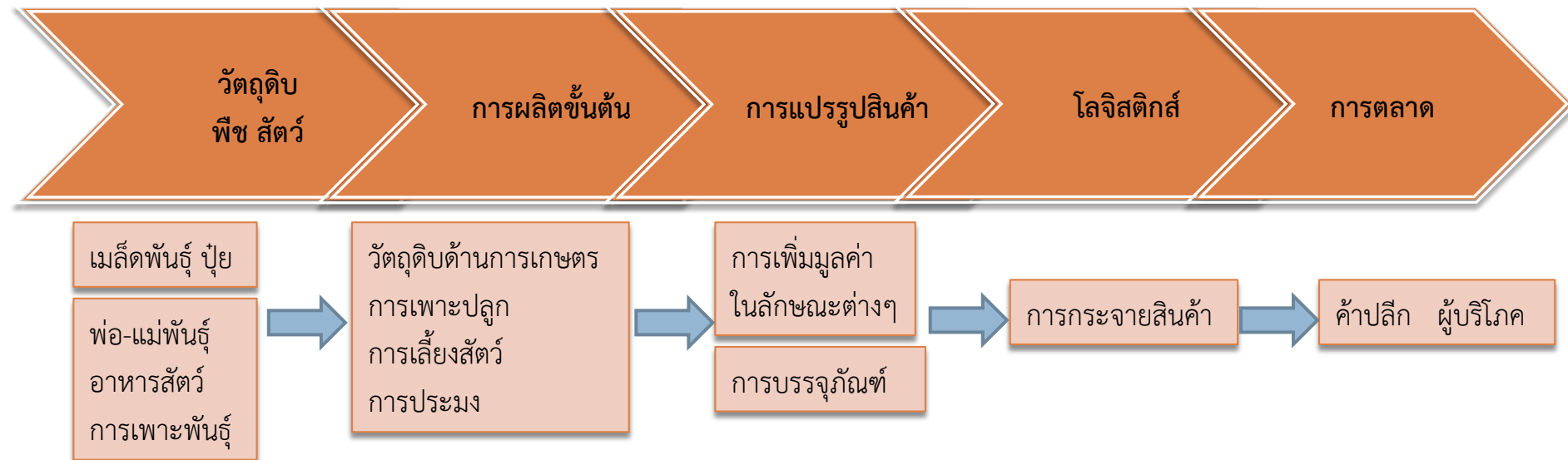
- สำหรับบริษัทที่ตอบกลับ มีการส่งออกสินค้าอาหารที่คิดเป็นร้อยละ 58.82 ในจำนวนผู้ที่ส่งออก ร้อยละ 60 เป็นการส่งออกไปยังประเทศในอาเซียน

- ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ
 - ความต้องการในการขยายตลาดสินค้า ร้อยละ 93.75
 - เพิ่มโอกาสในการกระจายสินค้า
 - การแสวงหาแหล่งวัตถุดิบ ร้อยละ 68.75
 - นโยบายการส่งเสริม กฎระเบียบ การเข้าถึงข้อมูล ความสัมพันธ์กับภาครัฐหรือภาคธุรกิจ ร้อยละ 50

รูปแบบการเกิด เป็นอย่างไร อยู่ส่วนใด ของ value chain

21

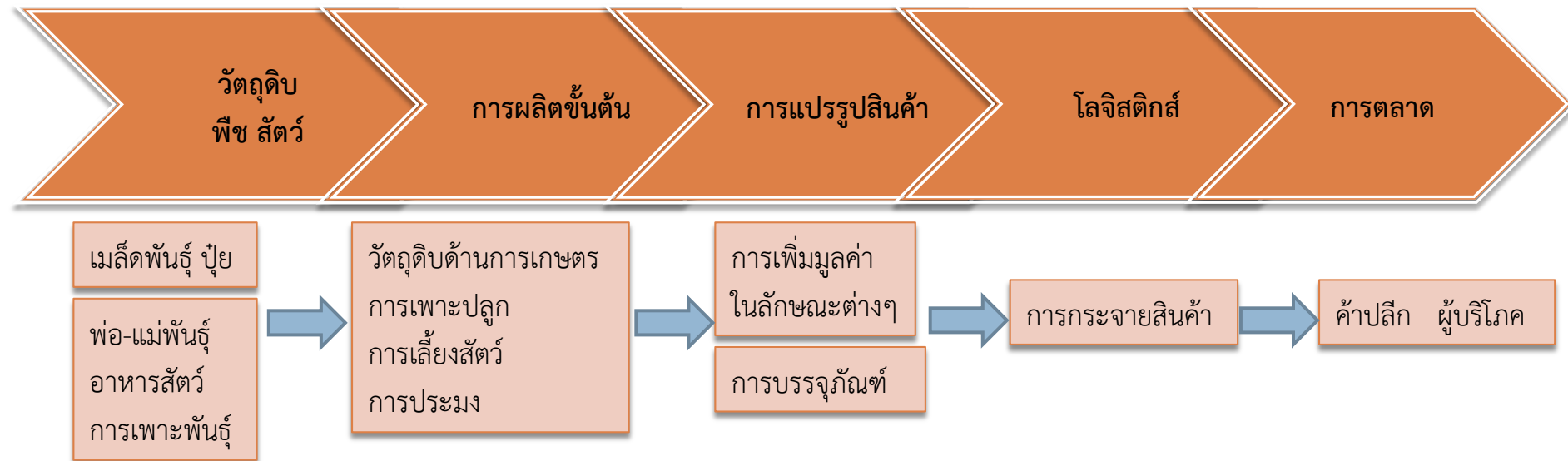
- ในด้านการขยายตลาด การศึกษาเบื้องต้นจึงพบการนำเทคโนโลยีไปทั้งหมด เนื่องจาก รสนิยม ประเทศในกลุ่มอาเซียนยังนิยมบริโภคของสดมากกว่าอาหารแปรรูป นอกจากนี้การขาดเทคโนโลยี/การบริหารจัดการในประเทศที่ไปลงทุนทำให้บริษัทที่มีศักยภาพไปในรูปแบบทั้งร่วมทุน และ การทำ contract farming

รูปแบบการเกิด เป็นอย่างไร อยู่ส่วนใด ของ value chain

22

- ในด้านการแสวงหาแหล่งวัตถุดิบ การได้รับสัมปทานการเพาะปลูกนอกจากนี้การขาดเทคโนโลยี/การบริหารจัดการในประเทศที่ไปลงทุนทำให้บริษัทที่มีศักยภาพไปในรูปแบบที่ร่วมทุน การได้รับสัมปทานและ การทำ contract farming

ผลสำรวจเบื้องต้น (ต่อ)

23

- อุปสรรคของการออกไปลงทุน
 - ความสามารถในการแบกรับความเสี่ยง
 - ภาษา วัฒนธรรม
 - แรงต่อต้านจากคู่แข่งท้องถิ่น
 - ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน

ผลสำรวจเบื้องต้น (ต่อ)

24

- ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องจากแบบสอบถาม
 - ▣ สำคัญที่สุดคือความต้องการให้รัฐมีหน่วยงานที่ให้ข้อมูล ข่าวสาร และความรู้ ในการลงทุนไปยังต่างประเทศ พร้อมทั้งในเรื่องกฎระเบียบต่าง ๆ ของประเทศที่ต้องการไปลงทุนด้วย
 - ▣ ความเห็นรองลงมาระบุว่ารัฐควรเป็นตัวกลางหาผู้ร่วมธุรกิจให้ และ ต้องการสิทธิพิเศษทางการค้า
 - ▣ นโยบายด้านภาษีที่สนับสนุนการออกไปลงทุน
- ร้อยละ 50 ของผู้ตอบแบบสอบถามที่ให้ความเห็น แสดงความคิดเห็นว่า AEC จะส่งผลกระทบต่อการลงทุน แต่ทั้งนี้ก็เป็น การเพิ่มการแข่งขันอีกด้วย

ประเด็นที่ต้องการสรุปหาคำตอบ

25

- ความสามารถเฉพาะของบริษัทที่นำไปสู่ศักยภาพในการลงทุน
- ผลกระทบทางบวก/ทางลบจากการออกไปลงทุน
- รูปแบบของการออกไปลงทุน ขึ้นกับปัจจัยใด

หมายเหตุ โครงการนี้ได้รับอนุมัติให้ขยายเวลาในการศึกษาจนถึง 26 มี.ค.58